A Szemerédi lemma és alkalmazásai

Tóth Ágnes, `tothagi@cs.bme.hu`

BME, Számítástudományi és Információelméleti Tanszék

2009. április

Szemerédi-tétel

Szemerédi-tétel: Tetszőleges $k > 2$ és $\varepsilon > 0$ esetén létezik n_0, úgy, hogy ha $n \geq n_0$ és $A \subseteq \{1, 2, \dots n\}$, $|A| > \varepsilon n$, akkor A tartalmaz egy k hosszú számtani sorozatot.

Szemerédi lemma

Jelölés: $G = (V, E)$ gráf, $A, B \subseteq V$, $A \cap B = \emptyset$;
$d(A, B) = \frac{|E(A,B)|}{|A| \cdot |B|}$ az A és B közötti élsűrűség

Definíció: Legyen $G = (V, E)$ gráf, $A, B \subseteq V$, $A \cap B = \emptyset$, $\varepsilon > 0$;
az (A, B) *pár* ε*-reguláris*, ha bármely $X \subseteq A$, $Y \subseteq B$, $|X| > \varepsilon|A|$, $|Y| > \varepsilon|B|$ esetén $|d(X, Y) - d(A, B)| < \varepsilon$.

Definíció: V egy $\{V_0, V_1, V_2, \ldots V_k\}$ partíciója *a* G *gráf* ε*-reguláris partíciója*, ha
$|V_0| < \varepsilon|V|$, $|V_1| = |V_2| = \ldots = |V_k|$ és
a (V_i, V_j) $(i \neq j)$ párok legfeljebb εk^2 kivételével ε-regulárisak.

Szemerédi lemma

Jelölés: $G = (V, E)$ gráf, $A, B \subseteq V$, $A \cap B = \emptyset$;
$d(A, B) = \frac{|E(A,B)|}{|A| \cdot |B|}$ az A és B közötti élsűrűség

Definíció: Legyen $G = (V, E)$ gráf, $A, B \subseteq V$, $A \cap B = \emptyset$, $\varepsilon > 0$;
az (A, B) *pár* ε*-reguláris*, ha bármely $X \subseteq A$, $Y \subseteq B$, $|X| > \varepsilon|A|$,
$|Y| > \varepsilon|B|$ esetén $|d(X, Y) - d(A, B)| < \varepsilon$.

Definíció: V egy $\{V_0, V_1, V_2, \ldots V_k\}$ partíciója *a* G *gráf* ε*-reguláris partíciója*, ha
$|V_0| < \varepsilon|V|$, $|V_1| = |V_2| = \ldots = |V_k|$ és
a (V_i, V_j) $(i \neq j)$ párok legfeljebb εk^2 kivételével ε-regulárisak.

Szemerédi Regularitási Lemma: Tetszőleges $\varepsilon > 0$ valós és $m \geq 1$ egész számhoz létezik $M > 0$ egész úgy, hogy bármely $G = (V, E)$ gráfhoz, amire $|V(G)| > m$, létezik $\{V_0, V_1, V_2, \ldots V_k\}$ ε-reguláris partíciója, melyre $m \leq k \leq M$.

A bizonyítás ötlete.

$V(G)$ partícióihoz definiálunk egy q indexet, melyre a következők teljesülnek:
- $0 \leq q \leq 1$;
- ha a $\mathcal{P}'$ partíció finomítása a $\mathcal{P}$ partíciónak, akkor $q(\mathcal{P}') \geq q(\mathcal{P})$;
- ha a $\mathcal{P}$ partíció nem ε-reguláris, akkor van olyan $\mathcal{P}'$ finomítása, hogy

$q(\mathcal{P}') - q(\mathcal{P}) \geq \frac{\varepsilon^5}{2}$,
továbbá ha $\mathcal{P}$-ben k osztály volt, akkor $\mathcal{P}'$-ben l osztály lesz, ahol
$k \leq l \leq k4^k$
(és a kivételes halmaz sem nő meg nagyon: $|V_0'| \leq |V_0| + \frac{|V(G)|}{2^k}$).

Kiindulunk egy partícióból és ezt addig finomítjuk, míg a végén egy ε-reguláris partíciót kapunk. q tulajdonságaiból adódóan ehhez véges sok lépés elég, a végén kapott partícióosztályok száma ε és m függvényével felülről becsülhető.

Kulcslemma

Észrevétel: Legyen (A, B) ε-reguláris pár $d = d(A, B)$ sűrűséggel, $Y \subseteq B$, $|Y| \geq \varepsilon|B|$; ekkor A-ban legfeljebb $\varepsilon|A|$ csúcs kivételével bármely csúcsnak legalább $(d - \varepsilon)|Y|$ szomszédja van Y-ban.

Kulcslemma

Észrevétel: Legyen (A, B) ε-reguláris pár $d = d(A, B)$ sűrűséggel, $Y \subseteq B$, $|Y| \geq \varepsilon|B|$; ekkor A-ban legfeljebb $\varepsilon|A|$ csúcs kivételével bármely csúcsnak legalább $(d - \varepsilon)|Y|$ szomszédja van Y-ban.

Definíció: Legyen $G = (V, E)$ gráf, $\{V_0, V_1, V_2, \ldots V_k\}$ a G egy ε-reguláris partíciója, $|V_i| = l$ $(1 \leq i \leq k)$, továbbá $0 < d \leq 1$;
tekintsük a következő R gráfot:
$V(R) = \{V_1, V_2, \ldots V_k\}$,
$E(R) = \{\{V_i, V_j\} : (V_i, V_j) \text{ } \varepsilon\text{-reguláris, } d \text{ sűrűséggel}\}$
ekkor az R gráfot a G gráf (ε, l, d) paraméterekhez és az adott partícióhoz tartozó *redukált gráfjának* nevezzük.

Definíció: Adott s pozitív egész és R gráf;
R^s az R gráf s-szeres felfújtja az a gráf, melyre
$V(R^s) = \{r_i^j : r_i \in V(R), 1 \leq j \leq s\}$,
$E(R^s) = \{\{r_i^j, r_k^l\} : \{r_i, r_k\} \in E(R)\}$.

Kulcslemma: Bármely $0 < d \leq 1$ valós és $\Delta \geq 1$ egészhez létezik $\varepsilon_0 > 0$ a következő tulajdonsággal:
ha G tetszőleges gráf, H egy olyan gráf, melyre $\Delta(H) \leq \Delta$, s pozitív egész, az R pedig a G gráf redukált gráfja $(\varepsilon < \varepsilon_0, l \geq \frac{s}{\varepsilon_0}, d)$ paraméterekkel, akkor $H \subseteq R^s$ esetén $H \subseteq G$ is teljesül.

Kulcslemma: Bármely $0 < d \leq 1$ valós és $\Delta \geq 1$ egészhez létezik $\varepsilon_0 > 0$ a következő tulajdonsággal:
ha G tetszőleges gráf, H egy olyan gráf, melyre $\Delta(H) \leq \Delta$, s pozitív egész, az R pedig a G gráf redukált gráfja ($\varepsilon < \varepsilon_0, l \geq \frac{s}{\varepsilon_0}, d$) paraméterekkel, akkor $H \subseteq R^s$ esetén $H \subseteq G$ is teljesül.

Bizonyítás vázlat.

- jön d és Δ; ε_0 legyen olyan, hogy $\varepsilon_0 < d$ és $\frac{\Delta+1}{(d-\varepsilon_0)^\Delta}\varepsilon_0 \leq 1$;

- G, H, s és R az állítás szerinti ($\{V_0, V_1, V_2, \dots V_k\}$ a G megfelelő ε-reguláris partíciója), $H \subseteq R^s$;

- legyen $V(H) = \{u_1, u_2, \dots u_h\}$, célunk, hogy minden egyes u_i-ra ($0 \leq i \leq h$) megadjunk egy $v_i \in V(G)$ csúcsot, úgy, hogy $\{u_i, u_j\} \in E(H)$ esetén $\{v_i, v_j\} \in E(G)$ teljesüljön;

- megyünk végig H csúcsain, és folyamatosan rendeljük őket az egyes v_i csúcsokhoz, közben minden u_i-re nyilvántartunk egy Y_i (folyamatosan szűkülő) halmazt, mely v_i lehetséges értékeit tartalmazza, kezdetben Y_i^0 azon V_j, melynek felfújtjában u_i benne van;

- a csúcsok hozzárendelésénél figyelnünk kell, hogy az Y_i halmazok elegendőek nagyok maradjanak a későbbi csúcsok rögzítéséhez;

- ehhez elegendő, ha v_i megválasztásakor $|Y_i| \geq \Delta\varepsilon l + s$, továbbá a későbbiekre $|Y_i| \geq \varepsilon l$, ehhez pedig elég ha $(d-\varepsilon)^\Delta l - \Delta\varepsilon l \geq s$,

- ε_0 fenti megválasztásával ez teljesül.

Alkalmazások: Erdős-Stone tétel

Turán tétel: Ha egy n csúcsú G gráf nem tartalmaz K_r-et, akkor $|E(G)| \leq |E(T_{r-1}(n))|$. Ha pedig $|E(G)| = |E(T_{r-1}(n))|$, akkor $G \simeq T_{r-1}(n)$. (Ahol $T_{r-1}(n)$ az n csúcsú, $r-1$ osztályú Turán-gráfot jelöli.)

Alkalmazások: Erdős-Stone tétel

Turán tétel: Ha egy n csúcsú G gráf nem tartalmaz K_r-et, akkor $|E(G)| \leq |E(T_{r-1}(n))|$. Ha pedig $|E(G)| = |E(T_{r-1}(n))|$, akkor $G \simeq T_{r-1}(n)$. (Ahol $T_{r-1}(n)$ az n csúcsú, $r-1$ osztályú Turán-gráfot jelöli.)

Erdős-Stone tétel: Bármely $r \geq 2$, $s \geq 1$, $\gamma > 0$-ra létezik n_0, hogy minden $n \geq n_0$ csúcsú és legalább $|E(T_{r-1}(n))| + \gamma n^2$ élű gráf tartalmaz K_r^s részgráfot.

Bizonyítás vázlat.

- jön r, s és γ;

- a Kulcslemma $d = \gamma$ és $\Delta = \Delta(K_r^s)$-hez ad egy ε_0-t;

- továbbá legyen m olyan, hogy $m > \frac{1}{\gamma}$,
ε pedig olyan, hogy $0 < \varepsilon \leq \varepsilon_0$ és $2\gamma - \varepsilon^2 - 4\varepsilon - d - \frac{1}{m} > 0$;

- Szemerédi Lemma ε-hoz és m-hez ad M-et;

- n legyen olyan, hogy $n \geq n_0 = \frac{Ms}{\varepsilon_0(1-\varepsilon)}$;

- jön G, egy G gráfhoz, melyre $|V(G)| = n$ a kapott $k(+1)$ elemű ε-partícióban az osztályok l méretére (n választása miatt) teljesül, hogy $l \geq \frac{s}{\varepsilon_0}$, így a Kulcslemma alkalmazható;

- tehát ha $K_r \subseteq R$, akkor $K_r^s \subseteq R^s$ és a Kulcslemma miatt $K_r^s \subseteq G$ (ε_0 jól lett megválasztva);

- így elég belátni, hogy $K_r \subseteq R$;

- $|E(G)| \leq \frac{1}{2}(\varepsilon n)^2$ (V_0-on belüli élek)
$+\varepsilon nkl$ (V_0 és V_i-k ($i \neq 0$) közötti élek)
$+\varepsilon k^2 l^2$ (nem ε-reguláris V_i,V_j közötti élek)
$+\frac{1}{2}k^2 dl^2$ (kisebb, mint d-sűrűségű ε-reguláris V_i,V_j közötti élek)
$+|E(R)|l^2$ (legalább d-sűrűségű ε-reguláris V_i,V_j közötti élek)
$+\frac{1}{2}l^2 k$ (V_i-ken ($i \neq 0$) belüli élek)

- ebből elég nagy n-re: $|E(R)| \geq \frac{1}{2}k^2 \frac{r-2}{r-1} \geq |E(T_{r-1}(k))|$, így $K_r \subseteq R$.

Alkalmazások: Chvátal-Rödl-Szemerédi-Trotter tétel

Ramsey tétel: Bármely k-ra létezik egy olyan legkisebb $R(k)$, hogy $n \geq R(k)$ esetén K_n éleit két színnel színezve biztosan lesz egyszínű K_k.

Tétel (Erdős, illetve Erdős-Szekeres):
Ha $k \geq 3$, akkor $2^{k/2} \leq R(K) \leq 4^k$.

Definíció: $R(H)$ az a legkisebb pozitív egész szám, amire igaz, hogy $n \geq R(H)$ esetén K_n éleit két színnel színezve biztosan lesz egyszínű H részgráf (nem kell, hogy az adott színű részgráfnak feszített részgráfja legyen).

Alkalmazások: Chvátal-Rödl-Szemerédi-Trotter tétel

Ramsey tétel: Bármely k-ra létezik egy olyan legkisebb $R(k)$, hogy $n \geq R(k)$ esetén K_n éleit két színnel színezve biztosan lesz egyszínű K_k.

Tétel (Erdős, illetve Erdős-Szekeres):
Ha $k \geq 3$, akkor $2^{k/2} \leq R(K) \leq 4^k$.

Definíció: $R(H)$ az a legkisebb pozitív egész szám, amire igaz, hogy $n \geq R(H)$ esetén K_n éleit két színnel színezve biztosan lesz egyszínű H részgráf (nem kell, hogy az adott színű részgráfnak feszített részgráfja legyen).

Tétel (Chvátal, Rödl, Szemerédi, Trotter): Minden pozitív egész Δ-hoz létezik c valós konstans, hogy tetszőleges H gráfra, melyre $\Delta(H) \leq \Delta$ igaz, hogy $R(H) \leq c|V(H)|$.

Algoritmikus kérdések

Tétel (Alon, Duke, Lefmann, Rödl, Yuster):
A következő eldöntési probléma co-NP-teljes:
input: G gráf, $\varepsilon > 0$, $k \geq 1$ és a csúcsok egy partíciója $k + 1$ részre;
kérdés: a megadott partíció ε-reguláris-e?

Algoritmikus kérdések

Tétel (Alon, Duke, Lefmann, Rödl, Yuster):
A következő eldöntési probléma co-NP-teljes:
input: G gráf, $\varepsilon > 0$, $k \geq 1$ és a csúcsok egy partíciója $k + 1$ részre;
kérdés: a megadott partíció ε-reguláris-e?

Tétel (Sz, ADLRY): Tetszőleges $\varepsilon > 0$ valós és $m \geq 1$ egész számhoz létezik $\hat{M} > 0$ egész úgy, hogy bármely $G = (V, E)$ gráfhoz, amire $n = |V(G)| > \hat{M}$, létezik $\{V_0, V_1, V_2, \dots V_k\}$ ε-reguláris partíció, melyre $m \leq k \leq \hat{M}$.
Tetszőleges rögzített ε-ra és m-re egy ilyen partíció megtalalálható $O(M(n))$ időben, ahol $M(n)$ két $n \times n$-es 0, 1 elemű mátrix összeszorzásának ideje az egészek felett, $M(n) = O(n^{2.376})$.
(Polinom sok párhuzamos processzort használva $O(\log n)$ idő elég EREW PRAM[1]-okkal.)

[1] Exclusive Read Exclusive Write Parallel Random Access Machine

Algoritmikus alkalmazások

Tétel (ADLRY): Bármely $\delta > 0$-ra létezik $c > 0$ úgy, hogy tetszőleges m-re, és m élű H gráfra igaz, hogy ha egy G gráfnak $n \geq cm$ csúcsa és legalább δn^2 éle van, akkor G tartalmaz egy H -val topologikusan izomorf részgráfot, melyben H minden éle 4 hosszú úttal van helyettesítve. G-ben ilyen részgráf polinom időben megtalálható.

Algoritmikus alkalmazások

Tétel (ADLRY): Bármely $\delta > 0$-ra létezik $c > 0$ úgy, hogy tetszőleges m-re, és m élű H gráfra igaz, hogy ha egy G gráfnak $n \geq cm$ csúcsa és legalább δn^2 éle van, akkor G tartalmaz egy H -val topologikusan izomorf részgráfot, melyben H minden éle 4 hosszú úttal van helyettesítve. G-ben ilyen részgráf polinom időben megtalálható.

Tétel (CRSzT, ADLRY): Minden pozitív egész Δ-hoz létezik c valós konstans úgy, hogy tetszőleges H gráfra, melyre $\Delta(H) \leq \Delta$ és tetszőleges G gráfra, melynek legalább $c|V(H)|$ csúcsa van teljesül, hogy G vagy G komplementere tartalmaz H-val izomorf részgráfot. Egy ilyen részgráf polinom időben megtalálható.

Alkalmazások klaszterezésben és képfeldolgozásban

Heurisztikus algoritmus a klaszterezésre: (Sperotto, Pelillo)

● adott egy súlyozott élű G gráf, csúcsai az egyedek, élek súlya a hasonlóság mértéke;

● elkészítjük a G gráf egy ε-reguláris partícióját - legalábbis annak valamilyen közelítését, nem túl sok partícióval (egy lépésben nem osztunk túl sok részre, továbbá ha egy előre definiált határt meghaladna a partíciók száma, akkor leállunk);

● majd a partícióhoz tartozó R redukált gráffal dolgozunk tovább (az egyes partíciókat még tovább daraboljuk a partíción belüli élek alapján);

● az R gráfra alkalmazunk valamilyen klaszterezési algoritmust (pl. Pavan, Pelillo domináns halmaz ötletét);

● a R osztályozása alapján klaszterezzük a G gráfot (az eldobott kivételes halmaz elemeit a kialakuló csoportok valamelyikéhez illesztjük).

Tapasztalat:

különböző adatbázisokon elvégzett mérések alapján az algoritmus hasonlóan jó minőségű klaszterezést épített fel, mint az eredeti gráfokon futtatott klaszterező, viszont sokkal ($\mathbf{4}$-$\mathbf{20}$-szor) gyorsabban.

Felhasznált irodalom:

J. Komlós, A. Shokoufandeh, M. Simonovits, E. Szemerédi: Szemerédi's regularity lemma and its applications in graph theory,
Combinatorics, Paul Erdös is eighty, Vol. 2 (Keszthely, 1993), 295–352, Bolyai Soc. Math. Stud., 2, János Bolyai Math. Soc., Budapest, 1996.
http://www.renyi.hu/~miki/komsimshoszem.pdf

J. Komlós, M. Simonovits: Szemerédi's regularity lemma and its applications in graph theory, http://www.renyi.hu/~miki/komsimw.pdf

M. Simonovits: Irodalom a Szemerédi lemmához
http://www.renyi.hu/~miki/Irodalom.html

G. Simonyi: Gráfok és hipergráfok előadásjegyzet

N. Alon, R. A. Duke, H. Lefmann, V. Rödl and R. Yuster: The algorithmic aspects of the Regularity Lemma, Proc. 33 IEEE FOCS, Pittsburgh, IEEE (1992), 473-481. Also: J. of Algorithms 16 (1994), 80-109.
http://www.math.tau.ac.il/~nogaa/PDFS/reg5.pdf

A. Sperotto, M. Pelillo: Szemerédi's Regularity Lemma and Its Applications to Pairwise Clustering and Segmentation, Chapter in: Energy Minimization Methods in Computer Vision and Pattern Recognition, Springer Berlin, 2007.

http://videolectures.net/gbr07_pelillo_srl/

M. Pavan and M. Pelillo: Dominant sets and pairwise clustering, IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence, 29(1):167-172, 2007.

http://www.dsi.unive.it/˜pelillo/papers/PAMI%202007.pdf

Kiegészítés

A $(6, 3)$-probléma:

Tétel (Ruzsa, Szemerédi): Ha H_n egy 3-uniform hipergráf n csúcson úgy, hogy nincs olyan 3 éle, melyek uniója legfeljebb 6 pontot adna, akkor $|E(H_n) = o(n^2)|$.

Kiegészítés

A $(6,3)$-probléma:

Tétel (Ruzsa, Szemerédi): Ha H_n egy 3-uniform hipergráf n csúcson úgy, hogy nincs olyan 3 éle, melyek uniója legfeljebb 6 pontot adna, akkor $|E(H_n) = o(n^2)|$.

Erdős-Sós sejtés: Tetszőleges n csúcsú és több, mint $(k-1)n/2$ élű gráf részgráfként tartalmaz minden k élű fát.

Ajtai, Komlós, Simonovits, Szemerédi: Az Erdős-Sós sejtés igaz nagy n-ekre.

Hipergráf regularitási lemma:
W.T. Gowers: Hypergraph regularity and the multidimensional Szemerédi theorem,
Annals of mathematics, Vol. 166, No. 3, 2007, page 897-946.
http://www.dpmms.cam.ac.uk/˜wtg10/hypersimple4.pdf

G. Elek, B. Szegedy: A measure-theoretic approach to the theory of dense hypergraphs,
http://arxiv.org/pdf/0810.4062v2

Hipergráf regularitási lemma:
W.T. Gowers: Hypergraph regularity and the multidimensional Szemerédi theorem,
Annals of mathematics, Vol. 166, No. 3, 2007, page 897-946.
http://www.dpmms.cam.ac.uk/˜wtg10/hypersimple4.pdf

G. Elek, B. Szegedy: A measure-theoretic approach to the theory of dense hypergraphs,
http://arxiv.org/pdf/0810.4062v2

Regularitási lemma ritka gráfokra ($|E(G)| > cn^{2-\alpha}$):
Y. Kohayakawa: Szemerédi's regularity lemma for sparse graphs,
Foundations of Computational Mathematics (Berlin, Heidelberg),
Springer-Verlag, 1997, pp. 216-230
http://www.ime.usp.br/˜yoshi/MSs/FoCM/sparse.ps.gz

Y. Kohayakawa V. Rödl: Regular pairs in sparse random graphs,
Random Structures & Algorithms, 2003, vol. 22, no. 4, pg. 359-434
http://www.ime.usp.br/˜yoshi/MSs/BigI/rpI.ps.gz